

Kooste työelämätoimikuntien tilannekuvista vuosina 2018-2019

Työelämätoimikunnat ovat laatineet tilannekuvat toimialojensa tutkintojen näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadusta. Tämä kuuluu työelämätoimikuntien tehtäviin osana toimikuntien laadunvarmistustehtävää. Tehtävää varten työelämätoimikunnilla on ollut käytössään seuranta-, arviointi- ja palautetietoa mm. Opetushallinnon tilasto-, ohjaus- ja säätelypalvelusta ja kansallisesta KOSKI-tietovarannosta.

Vuoden 2018 suoritustiedot on annettu toimikuntien käyttöön vuoden 2019 keväällä. Tämän ajankohdan jälkeen KOSKI-dataan tehdyt oppilaitosten tekemät mahdolliset korjaukset eivät näy tässä tilannekuvassa. Sama koskee vuoden 2019 suoritustietojen tilastotietoja, jotka on poimittu KOSKI-tietokannasta 2020 alkuvuodesta. Tarkistetut suoritustiedot julkaistaan myöhemmin Opetushallinnon tilastopalvelussa Vipunen.fi -sivustolla.

Tilannekuvassa käytetyt tiedot on poimittu KOSKI-tietokannasta suoraan siinä muodossa kuin oppilaitokset ovat ne ilmoittaneet. Tilastot voivat sisältää puutteellisia tai virheellisiä tietoja.

Lähdemateriaalina on ollut myös toimikuntien vierailukäyntiraportit, oikaisupyynnöt ja lausunnot.

Tämä kooste on Opetushallituksen tekemä yhteenveto toimikuntien tilannekuvista.

1. Tutkintojen ja tutkinnon osien suoritustiedot

Työelämätoimikuntien tilanneraportit sisältävät laajan tietopaketin eri tutkintojen ja tutkinnon osien suorituksista. Toimikunnat ovat pohtineet vuosina 2018 ja 2019 tapahtunutta kehitystä. Tarkastelujaksolle on osunut suuri tutkintorakenteen muutos; kapea-alaisten ammatillisten tutkintojen osaamista on yhdistetty laaja-alaistuksi tutkinnoiksi. Siirtymäajalla olevia tutkintoja on suoritettu tarkastelujaksolla vielä melko paljon, mikä on osaltaan hankaloittanut toimikuntien arviointia kehityksestä.

Henkilökohtaistamisen arvioidaan vähentäneen perustutkinnon suorittajien keskeytyksiä, mikä näkyy lisääntyvinä tutkintojen suoritustietoina. Myös eräiden alojen työvoimapulan arvioidaan lisänneen tutkintojen suorituksia. Tutkinnon suoritustietojen laskun taustalla arvioidaan olevan mm. toimialojen vetovoimaongelmia.

Tilastotietojen pohjalta suurin osa opiskelijoista tähtää koko tutkinnon suorittamiseen. On kuitenkin nähtävissä, että tutkinnon osien suorituskäärät suhteessa tutkintojen määrään ovat hienoisessa kasvussa. Kehitystä selitetään työelämän nopealla muutoksella. Yhä useammin riittää, että hankitaan puuttuvaa osaamista, eikä kokonaista tutkintoa. Erityisesti aloilla, joilla on pula työvoimasta, työllistymiseen näyttäisi riittävän keskeisten ammattitaitovaatimuksen osaaminen. Kevään 2020 koronaviruksen aiheuttaman pandemia arvioidaan lisäävään yritysten tarvetta kouluttaa työntekijöitään monitaitoisemmiksi, mikä näkyyneen lisääntyvinä tutkinnon osien suorituksina tulevina vuosina.

Toimikunnat arvioivat, että osa opiskelijoista ei pysty suorittamaan koko perustutkintoa niiden sisältämien yhteisten tutkinnon osien haasteellisuuden takia. Erityisesti osalle aikuisopiskelijoista ja maahanmuuttajista yhteiset tutkinnon osat saattavat muodostua ylitsepääsemättömiksi.

Ammatillisten tutkintojen joukossa on useita tutkintoja, joiden suorituskäärät ovat pieniä. Eräät toimikunnat pitävät tärkeänä, että näitä tutkintoja tarjotaan jatkossakin, jotta niihin liittyvä erityisosaaminen säilyisi Suomessa.

Joissakin toimikunnissa on arvioitu, että ammatillisen koulutuksen rahoitus ohjaisi perustutkintojen suorituksiin muiden ammatillisten tutkintojen kustannuksella. Toimikunnat esittävät koulutuksen järjestäjiltä lisäpanostuksia ammatti- ja erikoisammattitutkintojen markkinoitiin.

2. Tutkintojen järjestäminen

Toimikunnat pohtivat tutkintojen järjestämistä ja järjestäjän aktiivisuutta sekä järjestämislupien jakaantumista alueellisesti ja kielellisesti. Aktiivisuus määriteltiin sillä, onko koulutuksen järjestäjältä/oppilaitokselta kirjautunut tutkintojen tai tutkinnon osien suorituksia tarkastelujaksolla toimikunnalle toimitetun KOSKI-datan perusteella.

Toimikuntakohtainen arvio on esitetty toimikuntien tilanneraporteissa. Koulutuksen järjestäjien aktiivisuus näyttäisi olevan suurempaa perustutkinnoissa. Yleisesti voidaan todeta, että suurin osa toimikunnista näkee, ettei uusille järjestämisluvulle ole kovin suurta tarvetta. Erityisosaamista vaativien alojen koulutus voitaisiin järjestää joidenkin toimikuntien mukaan nykyistä laajemmin myös koulutuksen järjestäjien yhteistyöllä.

Useat toimikunnat ovat tuoneet esille huolensa siitä, että järjestämisluvan omaavat koulutuksen järjestäjät eivät tilastotietojen valossa näyttäisi järjestävän kaikkia tutkintoa. Toimikuntien huoli koskee myös uusien laaja-alaisten tutkintojen osaamisaloja. Laaja-alaisia tutkintoja on järjestetty vasta vähän aikaa, joten tilastojen perusteella ei voida vielä vetää johtopäätöksiä osaamisalakohtaisesti.

Eräiden toimikuntien arvioiden mukaan työelämässä olisi nykyistä laajemmin kysyntää englanninkielisille koulutuksen järjestämisluvulle.

3. Näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laatu

3.1. Henkilökohtaistamisen toteutuminen käytännössä

Toimikunnat ovat seuranneet AMIS-palautteen aloitus- ja päättökyselyä henkilökohtaistamista ja näyttöjen toteuttamista koskevien kysymysten osalta. Henkilökohtaistaminen näyttäisi toimivan palautetietojen valossa pääsääntöisesti hyvin. Toimikuntien vierailukäyntien yhteydessä tehdyissä opiskelijoiden haastatteluissa on tullut esiin myös puutteita, erityisesti tutkinnon osien valinnaisuudessa.

3.2. Näyttöympäristöt

AMIS-palautteen mukaan opiskelijat arvioivat näyttöjen järjestämisen toteutuvan pääosin hyvin ja antavat sille muita kysymysryhmiä korkeammat arvosanat.

Toimikunnat ovat havainneet, ettei näyttöjä toteuteta kaikilta osin työelämän aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa. Ns. oppilaitosnäyttöjen määrä näyttäisi olevan isompi ongelma perustutkintojen osalta. Ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen näytöt toteutetaan yleisimmin työpaikoilla – toki poikkeuksiakin löytyy.

Toimikunnat ovat selvittäneet vierailukäynneillään syitä oppilaitosnäyttöihin. Syiksi on mainittu mm. seuraavat:

- tietoturva, turvallisuus ja asiakkaan yksityisyys
- yritysten haastavat prosessit ja opiskelijoiden alaikäisyys
- erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat
- sopivien koulutuspaikkojen rajallisuus
- yrityksissä ei ole ollut riittävästi tarjolla näyttöympäristöjä, joissa olisi tarvittavia laitteita, menetelmiä tai järjestelmiä, tai tuotanto on ollut kapea-alaista ja kausiluonteista
- joitakin tutkinnon osia voidaan järjestää ainoastaan simuloituissa ympäristöissä oppilaitoksissa (esim. asbestityöt)
- opiskelijoiden osaaminen on puutteellista työelämän tehtäviin, minkä vuoksi eräissä perustutkinnoissa ensimmäiset näytöt toteutetaan yleisesti oppilaitosympäristössä
- erällä koulutusaloilla näyttöjä järjestetään erityisesti perustutkintojen osalta yleisesti oppilaitoksen klinikoilla, opetustiloilla, rakennustyömailla, osuuskunnissa ja muissa oppilaitoksen oppimisympäristössä asiakastöinä
- oppilaitoksen näyttöympäristöt mahdollistavat koko tutkinnon osan näytön ja tarjoavat opiskelijoille hyvät laitteistot ja työvälineet sekä tasalaatuiset olosuhteet.

3.3. Kaksikantaisuuden toteutuminen osaamisen arvioinnissa

Osaamisen arvioinnin toteuttaminen huolestutti monia toimikuntia; kaksikantaisuus ei näytä KOSKI-tietojen valossa toteutuvan täysimääräisesti. Opettajan/opettajien tekemiä arviointipäätöksiä oli tilastoaineistossa enemmän kuin yhteisten tutkinnon osien osalta olisi ollut odotettavissa. Toki yksin opettajan/opettajien tekemien arviointipäätösten osuus vaihteli tutkinnoittain ja oli yleisempää perustutkinnoissa.

Joukossa oli myös aloja, joissa kansikantaisuus näytti toteutuvan hyvin. Tilastoaineistoissa ”ei-tietoa arvioijasta” osuus oli yllättävän suuri (44 %).

Toimikunnat ovat selvittäneet arvioijien käyttöä myös vierailukäynneillä. Kahden opettajan käyttöä arvioijina oli perusteltu mm. sillä, että työelämäarvioijia oli vaikea saada oppilaitoksissa järjestettäviin näyttöihin. Myös se, että työelämäarvioijalle pitäisi maksaa, oli yksi syy kahden opettaja-arvioijan käytölle.

3.4. Arvioinnin oikaisut

Viitisenkymmentä opiskelijaa pyysi 17 työelämätoimikunnalta arvioinnin oikaisua reilun kahden vuoden aikana. Määrä saattaa kertoa siitä, että oppilaitoksissa on toimivat arviointiin liittyvät prosessit.

Toimikunnat arvioivat oikaisupyyntöjen yleisimmiksi syiksi sen, ettei opiskelija ole ymmärtänyt arvioinnin perustelua. Arvioijien olisikin syytä kiinnittää huomiota aiempaa enemmän arvioinnin dokumentointiin ja arvioinnin perusteluihin.

3.5. Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmat

Toimikunnat ovat tutustuneet koulutuksen järjestäjien osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmiin osana opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntomenettelyä ja tekemillään vierailukäynneillä koulutuksen järjestäjän oppimisympäristöihin. Koulutuksen järjestäjien osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmat ovat olleet kovin eri vaiheessa, osin virheellisiäkin. Joillakin järjestäjillä ei ole ollut esittää vierailukäynnillä minkäänlaista suunnitelmaa. Suunnitelmien laatu on parantunut vuoden 2019 puolella.

Toimikunnat arvioivat toteuttamissuunnitelmia liian yleisluonteisiksi. Tutkintokohtaisuus toteutuu niissä puutteellisesti, eikä mm. arvioijien valintaa ja pätevyysvaatimuksia ole kuvattu tutkinnon näkökulmasta.

3.6. Hyvät käytännöt

Toimikunnat ovat havainneet vierailukäynneillään hyviä käytäntöjä. Moni toimikunta nosti esille hyvien työelämäyhteyksien merkityksen. Erilaiset työelämäfoorumit ja säännölliset tapaamiset työelämän toimijoiden kanssa ovat lisänneet mm. yhdessä tehtävää kehittämistyötä. Työelämäarvioijien perehdyttämiseen on luotu monipuolisia malleja.

Yhteistyötä on tehty myös eri koulutusalojen ja eri oppilaitosten kesken.

Opiskelijat on otettu aiempaa vahvemmin mukaan näyttöjen suunnitteluun, jota on toteutettu mm. työpajatyöskentelynä. Eräs koulutuksen järjestäjä on ottanut käyttöön työnäytökset ennen varsinaista näyttöä varmistaakseen opiskelijan valmiudet näyttöön.

Opiskelijatiimejä on otettu mukaan AMIS-palautteiden käsittelyyn. Eräessä oppilaitoksissa opiskelijat osallistuvat arvioijakoulutukseen, mikä on lisännyt arvioinnin läpinäkyvyyttä ja opiskelijoiden ymmärrystä tutkinnon perusteista.

Eräs koulutuksen järjestäjä on hyödyntänyt henkilökohtaistamispeliä, jonka avulla opiskelijat ovat voineet tutustua opintojen kulkuun ja näyttöihin. Opiskelijoille on tarjottu myös rinnakkaisia oppimispolkuja, jos opinnot eivät ole edistyneet odotetusti. Erilaiset digialustat, joille opiskelija kirjaa oppimistaan, on havaittu erinomaiseksi välineeksi seurata opiskelijan osaamisen edistymistä ja antaa palautetta. Malli, jossa työpaikkaohjaajalla on pääsy henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelmaan siltä osin, kun se koskee työpaikalla tapahtuvaa koulutusta, on toiminut erinomaisesti.

3.7. Kehittämiskohteet

Lähes kaikki työelämätoimikunnat nostivat esille tarpeen lisätä oppilaitosten ja työelämän yhteistyötä. Koulutuksen järjestäjien toivotaan panostavat enemmän työpaikkaohjaajien ja arvioijien perehdytykseen ja koulutukseen. Työelämäarvioijat kaipaisivat perehdytystä arvioinnin lisäksi myös uudistettuihin tutkinnon perusteisiin.

Oppilaitoksissa järjestettävien näyttöjen määrää perustutkinnoissa tulee vähentää ja työelämän arvioijien mukana olo arvioinnissa tulee varmistaa. Yhteisiä tutkinnon osia ja osa-alueita ehdotetaan integroitavaksi laajemmin osaksi perustutkintojen ammatillisten tutkinnon osien näyttöä.

Osaamisperusteisuus ei näyttäsi toteutuvan vielä kaikilta osin ammatillisen koulutuksessa.

Toimikunnat ovat havainneet puutteita osaamisen arvioinnin rajaamisessa. Näyttöjä ei ole aina selkeästi erotettu osaamisen hankkimisesta. Kentällä puhutaan ilmiöstä ns. jatkuvana näyttönä. Osaamisen arviointi ei aina kohdistu yksinomaan tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksiin.

Koulutuksen järjestäjät tarvitsisivat linjakkaampia prosesseja aiemman hankitun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Erityisesti aikuisten kohdalla on havaittu ongelmia yhteisten tutkinnon osien tunnustamisessa.

Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmat ovat keskeinen kehittämiskohte. Erityisesti tulee panostaa tutkintokohtaisuuteen ja sen käytettävyyden arjen työkaluna. Suunnitelmat tulee kytkeä selkeämmin koulutuksen järjestäjän laatu järjestelmään, mikä yhtenäistäisi oppilaitoksen toimintamalleja työelämään päin.

Toimikunnat toivovat toimenpiteitä, joilla valtakunnallisen AMIS-palautteen vastausprosenttia saataisiin paremmalle tasolle. Koulutuksen järjestäjille suositellaan opiskelijapalautteen parempaa hyödyntämistä ja käsittelyä myös työelämän kanssa. Puutteena nähdään, ettei toimikunnilla ole ollut käytössään valtakunnallista työelämäpalautetta, jolla voitaisiin arvioida opiskelijoiden työllistymistä ja osaamisen riittävyttä työelämässä.

Koulutuksen järjestäjien välittämät tiedot valtakunnalliseen KOSKI-järjestelmään ovat puutteellisia erityisesti näyttöympäristön ja arvioijien osalta. KOSKI-tietojen perustella reilulla 30 koulutuksen järjestäjällä ei ole lainkaan tietoa näyttöympäristöstä ja arvioijasta tieto puuttuu 44 prosentilta. Synä saattaa olla

tietojen puutteellinen tai virheellinen kirjaaminen oppilashallintojärjestelmiin tai tiedonsiirron ongelmat. Tiedot ovat työelämätoimikunnan valtakunnallisen laadunvarmistustehtävän kannalta olennaisia, joten asian korjaamiseksi tulee ryhtyä korjaaviin toimiin niin koulutuksen järjestäjien tasolla kuin Opetushallituksessa.

4. Tutkintojen perusteiden toimivuus

Toimikunnat ovat pohtineet tilannekuvisaan ammatillisten tutkintojen työelämälähtöisyyttä. Hyvänä mittarina työelämälähtöisyydelle nähtiin tutkinnon suorittaneiden työllistyminen oman alansa tehtäviin.

Suurimmaksi osaksi tutkintojen perusteet arvioitiin työelämälähtöisiksi, joskin poikkeuksiakin oli. Esimerkiksi eräs tutkinnon peruste ei näyttäisi uudistuneen lainsäädännön vuoksi tuovan enää kelpoisuutta kaikkiin ko. alan työtehtäviin. Toimikunnat tekivät havaintoja myös tutkinnoista, joiden suorittajat eivät enää työllisty alan tehtäviin, koska yritykset palkkaavat korkeamman koulutuksen omaavia työntekijöitä.

Useita tutkintojen perusteita on uudistettu viime vuosina. Uudet perusteet ja lyhyt tarkastelujakso on vaikeuttanut perusteiden toimivuuden arviointia. Uudistetut tutkinnon perusteet näyttäisivät lisänneen joillakin aloilla kiinnostusta tutkintoihin. Toimikunnat peräänkuuluttivat ammatti- ja erikoisammattitutkinnon perusteiden markkinointia työelämälle osaamisen kehittämisen työkaluna.

Toimikunnat näkevät, että tietoa perusteiden toimivuudesta olisi hyvä kerätä koulutuksen järjestäjien lisäksi myös työelämältä.

Uudistetut tutkinnon perusteet näyttäisivät mahdollistavan paremmin työelämälähtöisten näyttöjen toteuttamisen. Toki on myös havaittu joitakin tutkinnon osia, joiden näyttöjen toteuttaminen tuottaa ongelmia työelämässä, mutta niihinkin on kehitetty ratkaisuja yhteistyössä oppilaitoksen ja työelämän kanssa.

Toimikunnalla on viitteitä siitä, että tutkinnon perusteita tulkitaan oppilaitoksissa varsin väljästi. Opetushallituksen tulisi panostaa aiempaa enemmän tutkinnon perusteiden toimeenpanoon, jotta opiskelijoiden yhdenvertainen asema voitaisiin taata.

Työelämä on ottanut perustutkintojen uuden geneerisen arviointikriteeristön pääsääntöisesti positiivisesti vastaan. Toimikuntien näkemyksen mukaan ne tuovat arviointiin linjakkuutta. On esitetty myös huoli siitä, miten arvioinnin geneeriset kriteerit huomioivat ammattitaitoon liittyviä laadullisia tekijöitä.

Siltä osin kuin toimikunnat pystyvät arvioimaan valinnaisuutta tutkinnoissa, sen nähtiin toteutuvan melko hyvin. Mm. verkkokurssit ja koulutussopimus mainittiin hyviä työvälineitä valinnaisuuden lisäämisessä. Eräissä toimikunnissa on myös havaintoja, että koulutuksen järjestäjä rajaa voimakkaasti valinnaisuutta tarjoamalla kaikille opiskelijoille samaa opintopolkua. Monissa toimikunnissa nähdään, että koulutuksen järjestäjien tulisi tehdä enemmän yhteistyötä muiden järjestäjien kanssa mahdollistaakseen tutkinnon perusteiden sisältämä valinnaisuus opiskelijoille.

Toimikunnat ovat nostaneet esille tutkinnon perusteiden uudistamistarpeita, joista on syytä käydä keskustelua toimikuntien ja Opetushallituksen alakohtaisten asiantuntijoiden kesken.

4.1. Työelämätoimikuntien toiminta

Toimikunnat pitävät hyvänä nykyistä toimintamallia, jossa toimikunnat ovat Opetushallituksen kumppani tutkinnon perusteita uudistettaessa.

Toimikunnat hakevat parhaillaan mallia, jolla käydä vuoropuhelua ammatillisen koulutuksen laadusta koulutuksen järjestäjien kanssa. Tilannekuvien myötä toimikunnilla on nyt tilastoihin pohjautuvaa tietoa ja sen tuoma selkänöja käydä omassa roolissaan keskustelua näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadusta.